

RACJONALIZM
KRYTYCYZM
ŚCISŁOŚĆ

PRACE DEDYKOWANE
PROFESOROWI ADAMOWI JONKISZOWI
Z OKAZJI 70. ROCZNICY URODZIN

RATIONALISM
CRITICISM
ACCURACY

STUDIES IN HONOR OF
PROFESSOR ADAM JONKISZ
ON THE OCCASION OF HIS 70TH BIRTHDAY

REDAKCJA / EDITED BY
PIOTR DUCHLIŃSKI, PIOTR S. MAZUR, JACEK POZNAŃSKI SJ

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie

Kraków 2023

Spis treści

Od Redaktorów	11
Listy gratulacyjne	19
Tabula Gratulatoria	25

CZĘŚĆ I

ADAM JONKISZ: CZŁOWIEK I NAUKOWIEC

Biografia	31
Biography	35
Piotr Duchliński, Piotr S. Mazur, Jacek Poznański SJ Poglądy filozoficzne Profesora Adama Jonkisa	39
Rozmowa Piotra Duchlińskiego, Jacka Poznańskiego SJ i Jolanty Koszteyn z Adamem Jonkiszem	55
Bibliografia	83

CZĘŚĆ II

ARTYKUŁY DEDYKOWANE PROFESOROWI ADAMOWI JONKISZOWI

Józef Bremer SJ Some Remarks on Wittgenstein's Interpretation of Freud's Theory of Dreams	95
Anna Brożek W sprawie rozstrzygalności sporów filozoficznych	125
Jacek Jadacki Modernizm i postmodernizm w muzyce: style, szkoły czy epoki?	141
Robert Janusz SJ Zarys zorientowanej obiektowo filozofii przyrody	165

Kazimierz Jodkowski	
Wolność woli, zasada antropiczna i definicja życia	185
Jakub Jonkisz	
Status naukowych badań świadomości	205
Bogdan Lisiak SJ	
Aktualność koncepcji Leibniza świata najlepszego z możliwych	231
Piotr S. Mazur	
From Human to Divine Providence in the Light of Thomas Aquinas' Thought	251
Zbysław Muszyński	
Adama Jonkisz koncepcja teorii według Josepha D. Sneeda w kontekście rozszerzonych teorii poznania i nauki	263
Adam Olech	
O poezji i filozofii. Słów kilka	291
Krzysztof Piekarski	
Człowiek w perspektywie ewolucjonizmu emergentystycznego*	301
Jakub Pruś	
Pojęcie kultury logicznej w Szkole Lwowsko-Warszawskiej a pojęcie krytycznego myślenia. Analiza porównawcza	321
Marek Rembierz	
Dekalog metafizyczny Stanisława Kamińskiego	347
Wojciech Sady	
Czy naukowcy zadają pytania, a jeśli tak, to o co pytają?	361
Urszula Szuścik	
Znak plastyczny w twórczości rysunkowej dziecka. Wprowadzenie w badania – zarys ogólny	375
Ryszard Wiśniewski	
Korzenie polskiej refleksji nad etyką metodologicznie autonomiczną i jej wartościami	385
Jacek Wojtysiak	
Pytanie problemowe egzystencjalne metafizyczne. Przyczynek do przedformalnej metafizyki erotetycznej	417
Jan Woleński	
Ajdukiewicz, schematy pojęciowe, realizm i antyrealizm	431

Świat dla nas zawsze jest odpowiedzią zależącą od pytania,
z jakim do niego się zwracamy.

(Stanisław Brzozowski,
Idee. Wstęp do filozofii dojrzałości dziejowej,
Lwów 1910, s. 49)

For us, the world is always the answer which depends
on the question we address to it.

(Stanisław Brzozowski,
Ideas. An Introduction to the Philosophy of Historical Maturity,
Lviv 1910, p. 49)

Od Redaktorów

Cieszymy się, że możemy przekazać w ręce Czytelników monografię zbiorową dedykowaną Panu Profesorowi Adamowi Jonkiszowi z okazji siedemdziesiątej rocznicy Jego urodzin. Publikacja została podzielona na dwie części. Pierwsza z nich, o charakterze biograficznym, zawiera zwięzły życiorys Profesora Jonkisz, syntetyczną charakterystykę Jego działalności naukowej oraz poglądów filozoficznych, jak również wywiad przeprowadzony z Jubilatem przez pracowników Instytutu Filozofii Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie – dra hab. Piotra Duchlińskiego, prof. UIK i dra Jacka Poznańskiego SJ oraz współpracującą z Instytutem dr Jolantę Koszteyn. Część tę wieńczy zestawienie publikacji Jubilata. Z tych opracowań wyłania się bogaty obraz życia i dokonań Pana Profesora. Można prześledzić kolejne okresy życia Jubilata, Jego związki z różnymi środowiskami naukowymi i rozwój kariery naukowej – najpierw jako studenta KUL, a następnie nauczyciela i mistrza pracującego w wielu ośrodkach akademickich Górnego Śląska, Śląska Cieszyńskiego oraz Małopolski.

Druga część publikacji zawiera 18 artykułów (zamieszczonych w alfabetycznej kolejności ich Autorów) dedykowanych Panu Profesorowi przez Jego przyjaciół oraz dawnych i obecnych współpracowników. Większość tekstów nawiązuje do osiągnięć naukowych Jubilata i problematyki podejmowanej w Jego pracach, a niektóre (nieliczne) dotyczą zagadnień, które wprawdzie nie były bezpośrednim przedmiotem badań Profesora, ale znajdują się w sferze Jego zainteresowań.

Józef Bremer na początku swego artykułu stwierdza, że stosunek Wittgensteina do freudowskiej psychoanalizy przybierał zarówno formę krytyki, jak i podziwu. Autor stara się sprawdzić, na ile Wittgensteinowska krytyka Freuda była uzasadniona. Rozpoczyna od analizy koncepcji gier językowych – ich różnorodności oraz ich związku z praktykami i mitologią. Następnie, wychodząc od interpretacji snów zaproponowanej przez Freuda, odnosi się do dwóch kwestii poruszonych w komentarzu Wittgensteina. Pierwsza dotyczy Freuda koncepcji pracy ze snami i jego asocjacyjnej metody interpretacji snów. Druga zaś odnosi się do uwag Wittgensteina dotyczących jednego z przykładów Freudowskiej interpretacji snów i rozumienia przez niego interpretacji snów jako metody naukowej.

Według Bremera krytyka sformułowana przez Wittgensteina odzwierciedla przede wszystkim jego wybiórczą wiedzę na temat roli języka w psychoanalizie Freuda. Terenem, na którym spotykają się poglądy Wittgensteina i Freuda, są natomiast Wittgensteinowskie badania nad rodzinnymi podobieństwami między gramami językowymi.

Anna Brożek odnosi się do sporu Adama Jonkisz z Jackiem Juliuszem Jadackim w sprawie rozwiązania metafizycznego problemu wyrażonego w pytaniu „Czy spory filozoficzne są rozstrzygalne?”. Autorka wnosi do tego sporu dwa uzupełnienia. Najpierw wskazuje, że ocena rozstrzygalności sporów powinna być zawsze zrelatywizowana do uznanych wspólnie metod rozstrzygania, a następnie argumentuje, że powinna ona uwzględniać cechy osobowościowe stron sporu. Brożek stwierdza, że rozstrzygnięcie sporu filozoficznego ma szansę powodzenia tylko wówczas, gdy spierające się strony skłonne są stosować metody analityczne, zgadzać się na parafrazy pytań filozoficznych oraz inne uznawane metody rozstrzygania kwestii filozoficznych i są gotowe do zmiany przekonań pod wpływem racjonalnej argumentacji. Autorka zauważa, że nierozstrzygalność sporów filozoficznych najczęściej związana jest z brakiem tego rodzaju elementarnego porozumienia między stronami.

Jacek Juliusz Jadacki w swoim tekście analizuje tytułowe pytanie: „Modernizm i postmodernizm w muzyce: style, szkoły czy epoki?”. Na wstępie zastrzega, że odpowiedzi na to pytanie poszukuje jako metodolog, który proponuje narzędzia porządkujące eksplikacje terminów „styl”, „szkoła”, „epoka” i kilku pokrewnych. Ze swoich analiz wyciąga kilka wniosków. Pierwszy stwierdza, że jeśli modernizm i postmodernizm są stylami, to style te są determinowane przede wszystkim przez aspekty pozamuzyczne. Drugi wskazuje, że jeśli modernizm i postmodernizm traktować jako szkoły kompozytorskie, to trzeba uznać, że terminy „modernizm” i „postmodernizm” mają inne znaczenie niż tradycyjne. Trzeci wniosek jest taki, że do nazwania jakiegoś okresu „epoką” konieczne jest wskazanie jego granic („dystansu w czasie”) wyznaczanych przez charakterystyczny dla niego styl (lub zespół stylów). Według Jadackiego jest jeszcze zbyt wcześnie na to, aby postmodernizm można było określić mianem epoki.

Robert Janusz wychodzi od charakterystyki fizycznego pola elektromagnetycznego, ukazując, na czym polega jego matematyczność. Według Autora matematyczność cząstek elementarnych, a także niemożność fizycznej rejestracji cząstek wirtualnych wskazuje na „substancjalność” czystych form matematycznych, które określają oddziaływania fizyczne. Następnie Janusz spogląda na te analizy z perspektywy hierarchii klas obiektowych języków programowania, proponując hipotezę ontologiczną, która składa się hierarchicznie z czterech klas (wraz z odpowiednim dziedziczeniem wirtualnym). Ontologię tę ujmuje graficznie oraz w języku programowania Python. Według Autora proponowana

ontologia może posłużyć do bardziej szczegółowej analizy konkretnych sytuacji związanych z kulturą ludzką oraz ewolucją fizyczną świata, odsłaniając bogactwo stwórczego Logosu.

Kazimierz Jodkowski poszukuje możliwości rozwiązania problemu wolnej woli, a przy okazji również możliwości zdefiniowania życia. W tym celu Autor proponuje zastosowanie tzw. wnioskowania antropicznego, które polega na tym, że zakłada się istnienie wolnej woli i bada wnioski wynikające z tego założenia w odniesieniu do własności materii. Według Jodkowskiego prawdopodobnie wszystkie organizmy żywe dysponują większą lub mniejszą wolnością woli i nawet najmniejsze z nich nie są czystymi maszynami. Stwierdza on, że organizmy żywe charakteryzują się intencjonalnością, rozumianą jako nakierowanie na cel i wybór jednej z wielu możliwości. Im organizm jest bardziej złożony, tym aktualizuje bogatszy zbiór potencjalności. Zdaniem Autora takie ujednoznacznianie potencjalności mogłoby być dobrym wyróżnikiem życia.

Jakub Jonkisz przybliży wyniki intensywnych badań nad świadomością prowadzonych w ostatnich dekadach. Swoje analizy rozpoczyna od charakterystyki świadomości, a następnie omawia wybrane jej modele teoretyczne i podstawowe metody pomiarowe stosowane we współczesnych eksperymentalnych badaniach świadomości. Wskazuje na ważniejsze osiągnięcia tych badań, ale jednocześnie zauważa, że główne ich wyniki podlegają nieraz ostrej krytyce z uwagi na to, że są one często niejednorodne i rozbieżne, a dziedzina tych badań, jako całość, zaczyna przeżywać poważny kryzys, nawet do tego stopnia, że zagraża to jej istnieniu.

Bogdan Lisiak omawia tezę Leibniza o najlepszym możliwym świecie, wskazując na jej kontrowersyjność. Autor przedstawia podstawowe cechy filozofii Leibniza, w szczególności pojęcie substancji, monadologię, harmonię przedustawną oraz dynamiczną wizję rzeczywistości, w której zmiany są elementami procesu zmierzającego do doskonałości i harmonii. Według Leibniza obecny świat nie jest najlepszy i doskonały, ale może stać się lepszy w swojej doskonałości. Tego stanowiska, zdaniem Lisiaka, wielu jego krytyków nie bierze pod uwagę. W artykule pokazano, że koncepcja Leibniza ma ważne konsekwencje dla jego filozofii praktycznej, która dotyczy działalności człowieka w świecie i społeczeństwie. Przede wszystkim uzasadnia sens działań człowieka w celu uczynienia świata i życia ludzkiego lepszym poprzez rozwój techniki oraz innych nauk praktycznych, w tym medycyny. W artykule rozważana jest również relacja między filozofią Leibniza a filozofią procesu Alfreda Northa Whiteheada. Lisiak zauważa, że procesualna filozofia pozwala na sformułowanie alternatywnej tezy o najlepszym możliwym świecie.

Piotr Stanisław Mazur rozpoczyna swój artykuł od spostrzeżenia, że myśl nowożytna i współczesna, rozumiana jako całość dyskursu, w wielu aspektach

podważyła klasyczne podstawy opatrności – providencji. Autor chce bronić klasycznej koncepcji providencji powszechnej, odwołując się do koncepcji providencji ludzkiej, której podstawy sformułował św. Tomasz z Akwinu. Providencja ludzka wyraża się w nieustannie aktualizowanym przez człowieka zamiarze kierowania upadłych bytów do ich celów, w tym także bytów osobowych, które same są skierowane ku swoim celom. Zakłada to, że przynajmniej w minimalnym stopniu takie obiektywne cele istnieją i mogą być rozpoznane. Mazur podkreśla, że koncepcja providencji ludzkiej domaga się dopełnienia i korekty w zakresie aktualizacji życia osobowego człowieka, co może się dokonać jedynie dzięki oddziaływaniu providencji powszechnej.

Zbysław Muszyński przedstawia koncepcję teorii Josepha D. Sneeda w interpretacji zaproponowanej przez Adama Jonkisz, a także analizuje polemikę Kazimierza Jodkowskiego ze stanowiskiem Jonkisz. Następnie Muszyński omawia przesłanki nowego kontekstu dla badań nad filozofią nauki, mianowicie główne idee paradygmatu enaktywistycznego: założenia koncepcji rozszerzonego poznania i związanych z nią różnych wersji teorii rozszerzonego umysłu, a także zarys konceptualny idei nauki rozszerzonej. Zdaniem Autora na podstawie tego rodzaju podejścia do wiedzy i teorii można sformułować nowe argumenty, które wspierają zaproponowany przez Jonkisz pogląd na naturę teorii i sposób jej istnienia.

Adam Olech dokonuje próby porównania esencjonalnego charakteru zarówno poezji, jak i filozofii analitycznej. Przez esencjonalność rozumie ich „gęstość” treściową, która przejawia się w tym, że nie poddają się one procedurze streszczenia. Autor analizuje fragmenty wierszy Mieczysława Stanlika oraz wymienia kilka prac filozofów analitycznych jako przykłady „gęstych” tekstów.

Krzysztof Piekarski omawia zagadnienie ewolucji emergentnej człowieka w tekstach Józefa Życińskiego. Autor prezentuje poglądy biskupa na kwestie związane z genezą ludzkiej psychiki i wrażliwości moralnej, nieśmiertelności oraz ewolucyjnej przyszłości człowieka. W opinii Życińskiego o wyjątkowości gatunku ludzkiego decyduje wyjście człowieka poza biologiczną walkę o byt, co wyraża się m.in. tworzeniem teorii naukowych czy też zachwytem nad tajemnicą kosmosu. Emergentyzm ewolucyjny – według tego filozofa – dostarcza głębokich podstaw do uznania zarówno szczególnego miejsca człowieka w świecie istot żywych, jak również głębokich podstaw jego nienaruszalnej godności.

Jakub Prus dokonuje porównania dwóch pojęć: kultury logicznej oraz myślenia krytycznego. Pierwsze z nich zostało sformułowane w ramach Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, a drugie powstało i zostało spopularyzowane w amerykańskich i kanadyjskich systemach edukacyjnych. Autor wykazuje, że te dwa pojęcia, mimo wielu podobieństw, nie są tożsame. Pojęcie kultury logicznej jest czymś szerszym niż pojęcie myślenia krytycznego, gdyż odnosi się nie tylko do

określonych umiejętności w zakresie logiki, ale obejmuje także umiejętność jasnego wypowiedzania się, określony etos myślenia i argumentowania.

Marek Rembierz zauważa, że Adam Jonkisz często odwołuje się do analiz Stanisława Kamińskiego (1919–1986), jednego ze swoich intelektualnych mistrzów. Autor ukazuje w systematycznej postaci metafizologiczne ustalenia i zalecenia Kamińskiego, ujmując je w formę swoistego „dekalogu”. Zdaniem Autora zaproponowany dekalog metafizologiczny Kamińskiego stanowi dobry punkt odniesienia w dyskusji o uprawianiu filozofii i towarzyszącej jej refleksji metafizologicznej.

Wojciech Sady wychodzi od spostrzeżenia, że filozofowie nauki, dokonując logicznych rekonstrukcji wiedzy, zazwyczaj ignorowali pytania stawiane przez naukowców i koncentrowali się jedynie na wypowiedzianych przez nich zdaniach oznajmujących. Według Autora jest to słuszne postępowanie, gdyż w praktyce pytania znajdujące się w tekstach pisanych przez naukowców pojawiają się wraz z odpowiedziami na nie, są często retoryczne albo są ukrytymi poleceniami, ale na ogół nie są ani punktem wyjścia podejmowanych badań, ani ich nie ukierunkowują. Zdaniem Sadego jest tak dlatego, że właściwe pytanie można zadać tylko wtedy, gdy odpowiedź jest znana lub wiadomo, jak ją można uzyskać.

Urszula Szuścik koncentruje się na świecie wartości i związanych z nim zagadnieniach edukacji rysunkowej dziecka w kontekście kształtowania przez nie znaku graficznego. Według Autorki można przyjąć, że rozwój umiejętności tworzenia znaków i funkcjonalnego ich używania przez dziecko kształtuje jego wiedzę oraz uczy ich stosowania, co z kolei sprzyja jego rozwojowi w toku edukacji. Szuścik przedstawia ogólne idee badań eksperymentalnych prowadzonych z dziećmi w wieku przedszkolnym w zakresie kształtowania się znaku w trakcie ich rozwoju. Wyniki tych badań, choć dalekie od jednoznacznych rozstrzygnięć, ukazują ogromną rolę twórczości rysunkowej w rozwoju artystycznym i ogólnym dziecka, stanowiąc inspirację do poszukiwania nowych propozycji edukacyjnych dla dzieci jako przyszłych dojrzałych twórców i odbiorców kultury oraz kreatorów jej wartości i świata.

Ryszard Wiśniewski dokonuje przeglądu najważniejszych poglądów etycznych i idei moralnych obecnych w Polsce w okresie od XV do XIX wieku. Autor zwraca szczególną uwagę na poszukiwania tożsamości metodologicznej etyki, autonomii wobec innych filozoficznych i pozafilozoficznych form świadomości, odniesienie do praktyki moralnej w filozofii późnego średniowiecza, w etyce odrodzenia, reformacji i kontrreformacji, w etyce oświeceniowej i postoświeceniowej, głównie romantycznej, a także w dobie pozytywistycznego kultu nauki. Zauważa także, że na początku XX wieku metodologiczna tożsamość etyki była wysoce złożona, nieustannie poszukująca warunków i granic swojej autonomii oraz narzędzi skutecznego oddziaływania na praktykę.

Jacek Wojtysiak korzysta z logicznej teorii pytań Adama Jonkisz, aby podać analizie dwa egzystencjalne pytania problemowe: „dlaczego istnieją mrówki z gatunku *Lasius niger*?” oraz „dlaczego istnieją byty z podklasy *Ens contingens*?”. Zauważa, że to drugie pytanie, cechujące się spekulatywnością, ogólnością i ostatecznością, ma charakter metafizyczny. Według Autora tego typu pytania spełniają warunki poprawności językowej i pozajęzykowej. Twierdzi także, że prawidłowa odpowiedź na pytanie o metafizyczny problem egzystencjalny musi odnosić się do aktywności bytu, który spełnia definicję bytu koniecznego. Wskazuje jednak, że takie stanowisko prowadzi do uwikłania się w tzw. dylemat Idealnego Rozwiązywacza Problemu Filozoficznego, który albo znajdzie dokładnie jedną, prawdziwą odpowiedź na postawione pytanie, ale wtedy pytanie to okaże się nietrafne, albo dopuści wiele sensownych odpowiedzi na postawione pytanie, ale wtedy musi uznać je za nierozstrzygalne.

Jan Woleński zauważa, że Kazimierz Ajdukiewicz sformułował w duchu swojego programu epistemologii semantycznej argumenty przeciwko dwóm formom idealizmu: idealizmowi transcendentalnemu Heinricha Rickerta oraz idealizmowi subiektywnemu George’a Berkeleya. Zdaniem Woleńskiego argumenty Ajdukiewicza można zastosować również do krytyki antyrealizmu w pojmowaniu empirycznych teorii naukowych rozwiniętego przez Hilarego Putnama.

Powyższy zarys treści artykułów dedykowanych Jubilatowi ukazuje inspirujący charakter jego badań i osiągnięć. Wyrażamy też nadzieję, że niniejsza publikacja przyczyni się do szerszej znajomości dorobku naukowego Adama Jonkisz i twórczej kontynuacji jego badań i osiągnięć.

Na koniec warto podkreślić, że Profesor Jonkisz nigdy nie szczędził czasu i sił, aby wspierać swoich współpracowników i uczniów w rzetelnym i odpowiedzialnym za wypowiedane słowa filozofowaniu. Zawsze był gotów czytać i krytycznie komentować robocze wersje tekstów, mając na uwadze wyższy poziom merytoryczny i metodologiczny tych prac oraz rozwój naukowy ich autorów. To niewątpliwie świadczy o głęboko zinternalizowanej cnotcie cierpliwości Jubilata, u podstaw której leży Jego dbałość o dobro drugiego człowieka. Godna uznania jest także celność Jego spostrzeżeń oraz spokój, z jakim wyjaśnia swoim interlokutorom poprawne sformułowania tematów, problemów, pytań, odpowiedzi itp.

Profesor Adam Jonkisz z pewnością jest Mistrzem i Nauczycielem, który swoją moralną postawą, rozsądkiem, roztropnością, cierpliwością i osobistą kulturą pokazuje drogę do urzeczywistnienia klasycznego ideału filozofowania zorientowanego na wierność wartościom konstytutywnym dla bycia naukowcem i człowiekiem.

Szanowny i Drogi Jubilacie, przekazujemy Ci Księgę jako jubileuszowy dar od przyjaciół, współpracowników i uczniów wraz z życzeniami wielu kolejnych lat twórczej pracy badawczej i dydaktycznej.

Piotr Duchliński
Piotr S. Mazur
Jacek Poznański SJ

Listy gratulacyjne

UNIwersYTET IgnATIAnUm W KRAKOWIE

REKTOR

Kraków, 17 września 2023 r.

Prof. dr hab. Adam JONKISZ
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie
Instytut Filozofii
KRAKÓW

Szanowny Panie Profesorze, Dostojny Jubilacie,

świętując 70-lecie urodzin Pana Profesora, proszę przyjąć wyrazy wdzięczności za wiele lat Pana pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej, z owoców której korzystały różne środowiska akademickie w Polsce, a od 2010 roku również Akademia Ignatianum w Krakowie, obecnie Uniwersytet Ignatianum w Krakowie. Bardzo się cieszę, że Instytut Filozofii naszej Uczelni podjął się upamiętnienia dorobku i działalności naukowej Pana Profesora w postaci Księgi Pamiątkowej.

Bardzo dziękuję za cieszące się dużym uznaniem Pana wykłady z tak trudnej dla humanistów logiki formalnej oraz ogólnej metodologii nauk, jak też z metod analizy tekstu i logiki ogólnej. Zarazem dziękuję za pracę dydaktyczną w Szkole Doktorskiej i mistrzowskie towarzyszenie kilkuset magistrów oraz ośmiu doktorom na ścieżkach ich karier zawodowych i naukowych.

Szczególne słowa mojego podziękowania wyrażam za pracę Pana Profesora na rzecz „Rocznika Filozoficznego Ignatianum”, którego redaktorem naczelnym był Pan w latach 2012–2018, jak również za zaangażowanie w istotne dla Ignatianum przedsięwzięcia naukowe, wśród których poczesne miejsce zajmuje niewątpliwie 14-tomowa seria wydawnicza „Polska filozofia chrześcijańska XX wieku”, ważny projekt naukowy Instytutu Filozofii.

Szanowny Panie Profesorze, proszę też przyjąć słowa uznania i podziękowania za Pana trud i czas, którym tak hojnie dzieli się Pan z naszą Uczelnią, podejmując się prac w wielu komisjach instytutowych, wydziałowych i uczelnianych, a także kierując od 2019 roku Katedrą Logiki, Epistemologii i Filozofii Nauki w Instytucie Filozofii. Precyzją Pana wypowiedzi, analityczne dystynkcje, troska o formalną poprawność związków wynikania i ścisłość formułowanych wniosków budzą nie tylko nasz szacunek.

Dostojny Jubilacie, bardzo dziękuję za te lata pracy w Ignatianum, wieloraką i życzliwą pomoc oraz cierpliwe wspieranie młodego pokolenia naukowców naszej Uczelni. Zarazem serdecznie gratuluję tego pięknego Jubileuszu i życzę wielu sił do dalszej twórczej pracy naukowej, a także do dzielenia się z nami wszystkimi swoją wiedzą i mądrością.

Z wyrazami szacunku,

dr hab. Tomasz Homa SJ, prof. UIK
Rektor Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie

UNIwersytet IGNATIANUM W KRAKOWIE

SZKOŁA DOKTORSKA

Kraków, 18.10.2023

L.dz. *93*/SP-WSD/2023

SZKOŁA DOKTORSKA
Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie
31-501 Kraków, ul. Kopernika 26

Szanowny Pan

Prof. dr hab. Adam Jonkisz

W imieniu Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie chciałbym złożyć Panu Profesorowi serdeczne życzenia i gratulacje z okazji jubileuszu 70. urodzin.

Życząc Panu Profesorowi zdrowia, długich i owocnych lat pracy naukowej, chciałbym podziękować za Pana wkład i zaangażowanie we współtworzenie profilu metodologicznego naszej szkoły doktorskiej.

Wyrażam głębokie uznanie dla pracy na rzecz podnoszenia kultury metodologicznej naszych doktorantów. Gratulując pięknego jubileuszu, zapewniam, że nasza szkoła doktorska jest stale otwarta na owocną współpracę z Panem Profesorem.

Z wyrazami szacunku

Dyrektor
Szkoły Doktorskiej
Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie
Stanisław Gaikowski
prof. dr hab. Stanisław Gaikowski

Tabula Gratulatoria

Dr hab. Monika Bąk-Sosnowska, prof. AWSB

Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej

Dr Anna Bogatyńska-Kucharska

Prof. dr hab. Józef Bremer SJ

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. dr hab. Anna Brożek

Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. n. med. Jan Duława

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

Dr hab. Piotr Duchliński, prof. UIK

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. dr hab. Adam Grobler

Uniwersytet Opolski

Dr Robert Grzywacz SJ

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. dr hab. Marek Hetmański

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr hab. Tomasz Homa SJ, prof. UIK

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. dr hab. Jacek Jadacki

Uniwersytet Warszawski

Dr Robert Janusz SJ

Specola Vaticana, Città del Vaticano

Prof. dr hab. Kazimierz Jodkowski

Uniwersytet Zielonogórski

Dr Jakub Jonkisz

Uniwersytet Jagielloński

Prof. dr hab. Ryszard Kleszcz

Uniwersytet Łódzki

Dr Jolanta Koszteyn

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Dr Magdalena Kozak

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Dr hab. Anna Królikowska, prof. UIK

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. dr hab. Dariusz Kubok

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dr hab. Jarosław Kucharski

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Dr hab. Marek Lechniak, prof. KUL

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Dr hab. Bogdan Lisiak SJ, prof. UIK

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. dr hab. Dariusz Łukasiewicz

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Prof. dr hab. Piotr Mazur

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. Dr. em. Dr. h.c. mult. Carlos-Ulises Moulines

University of Munich / Bavarian Academy of Science

Dr hab. Zbysław Muszyński, em. prof. UMCS

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr hab. Adam Olech, prof. UJD

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Mgr Maria Peszt

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Ks. dr Krzysztof Piekarski

Dr Marcin Podbielski

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Dr Jacek Poznański SJ

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Dr Jakub Prus

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Dr hab. Marek Rembierz, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Prof. dr hab. Wojciech Sady

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dr hab. Jacek Surzyn, prof. UIK

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. dr hab. Tadeusz Szubka

Uniwersytet Szczeciński

Prof. dr hab. Urszula Szuścik

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dr Halina Šimo

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Prof. dr hab. Włodzimierz Tyburski

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Dr hab. Krzysztof A. Wieczorek, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dr hab. Ryszard Wiśniewski, prof. UJD

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Prof. dr hab. Jacek Wojtysiak

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Prof. dr hab. Jan Woleński

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Dr hab. Wiesław Wójcik, prof. UJD

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Dr hab. Józef Zon

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Dr hab. Anna Zhyrkova, prof. UIK

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Prof. dr hab. Urszula M. Żegleń

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

CZĘŚĆ I

**ADAM JONKISZ
CZŁOWIEK I NAUKOWIEC**

PART I

ADAM JONKISZ
MAN AND SCHOLAR

Biografia*

Adam Bartłomiej Jonkisz urodził się 11 sierpnia 1953 roku w Cieszynie. Po ukończeniu w 1972 roku Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika w Bielsku-Białej rozpoczął studia magisterskie na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (specjalizacja Filozofii Przyrody Nieożywionej). Ukończył je z wyróżnieniem w czerwcu 1977 roku, uzyskując dyplom na podstawie pracy *Akceptacja teorii przyrodniczych w ujęciu K. Poppera i I. Lakatosa. Studium porównawcze*, której promotorem był prof. dr hab. Stanisław Mazierski, a recenzentem ks. prof. dr hab. Zygmunt Hajduk (wówczas jeszcze doktor). W tym samym roku rozpoczął studia doktoranckie na Wydziale Filozoficznym KUL, które ukończył w czerwcu 1980 roku. Rozprawę doktorską pt. *Strukturalistyczne ujęcie teorii fizykalnych* – której promotorem był prof. dr hab. Mazierski, a recenzentami ks. prof. dr hab. Mieczysław Lubański i dr hab. Jan Żytkow – obronił w styczniu 1981 roku. W okresie studiów doktoranckich uczestniczył w konwersatoriach nt. *Prawidłowości rozwoju wiedzy*, prowadzonych w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego przez prof. dr hab. Władysława Krajewskiego.

W trakcie studiów doktoranckich (od stycznia 1978 roku) pracował jako wychowawca w Zakładzie Neuropsychiatrycznej Opieki Zdrowotnej dla Dzieci i Młodzieży w Garwolinie. We wrześniu 1981 roku został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Filii Politechniki Łódzkiej w Bielsku-Białej, gdzie na Wydziale Budowy Maszyn prowadził zajęcia dydaktyczne m.in. z historii filozofii, etyki, antropologii oraz technik pracy umysłowej. W roku 1986 został zaproszony przez prof. dr hab. Leona Koję do udziału w programie badawczym *Wartości i wartościowania w nauce i filozofii* (RPIII22), w którym kierował grupą tematyczną VIC – *Historia rozwoju wybranych kategorii metodologicznych funkcjonujących ewaluacyjnie*. Głównym owocem prac prowadzonych w tym programie była obszerna, ponad 500-stronicowa monografia jego autorstwa pt. *Struktura*,

* Biografia została opracowana przez Redaktorów niniejszej monografii na podstawie informacji przekazanych przez prof. Adama Jonkisz.

zmienność i postęp nauki. Ujęcie strukturalne (Lublin 1990). Na podstawie tej monografii oraz pozostałego dorobku publikacyjnego w grudniu 1990 roku został wszczęty przewód habilitacyjny na Wydziale Filozofii KUL. Recenzentami dorobku, stanowiącego podstawę oceny osiągnięć naukowych w postępowaniu habilitacyjnym, byli: prof. dr hab. Zygmunt Hajduk, prof. dr hab. Leon Koj oraz prof. dr hab. Kazimierz Trzęsicki. Przewód habilitacyjny został zakończony w czerwcu 1991 roku nadaniem stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dziedzinie filozofii, specjalność naukowa – metodologia nauk (stopień nadany 20.06.1991 r., zatwierdzony w CKdSTNiSN 30.03.1992 r.).

Od roku 1991 pracował w Filii Politechniki Łódzkiej w Bielsku-Białej oraz w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. W Filii Politechniki Łódzkiej, na Wydziale Organizacji i Zarządzania wykładał m.in. historię filozofii, filozofię przyrody, logikę, teorię decyzji, etykę w zarządzaniu oraz prowadził seminaria dyplomowe. Od października 1992 roku kierował utworzoną wówczas Katedrą Nauk Społecznych. Od maja do lipca 1993 roku odbywał staż w Worcester College of Technology (w ramach realizowanego w Filii PŁ programu TEMPUS), gdzie ukończył specjalistyczny kurs języka angielskiego i podstawowych zagadnień zarządzania i marketingu. W latach 1992–1994 był również zastępcą (ds. nauki i rozwoju) dziekana Wydziału Organizacji i Zarządzania.

Pracę w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym, rozpoczął w październiku 1991 roku (od października 1993 roku było to jego pierwsze miejsce pracy). Początkowo był adiunktem w Zakładzie Nauk Społecznych, a od 1994 roku pracował na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Prowadził zajęcia m.in. z historii filozofii, logiki ogólnej i matematycznej, metodologii nauk, ontologii, semiotyki, deontologii nauczycielskiej oraz seminaria dyplomowe dla studentów kilku kierunków i specjalności. Od listopada 1993 roku do końca zatrudnienia etatowego, tj. do 31 marca 2002 roku, był wicedyrektorem (ds. nauki i rozwoju) Instytutu Nauk Społecznych i Nauk o Kulturze. Ponadto od 1995 roku pełnił funkcję kierownika – utworzonego w tymże roku – Zakładu Filozofii. Kierował badaniami zespołowymi nt. *Prawda w nauce, filozofii i sztuce*, których wyniki były prezentowane na konferencjach organizowanych przez pracowników Zakładu Filozofii (odbyły się cztery konferencje) oraz zostały zebrane w tomach z serii *Postacie prawdy* (ukazały się trzy tomy). Ponadto przewodniczył zespołowi, którego prace doprowadziły do utworzenia dwóch nowych specjalności na kierunku Pedagogika (Edukacja Filozoficzno-Społeczna oraz Edukacja Religijna), uczestniczył w utworzeniu najpierw koła (w 1995 roku), a następnie samodzielnego oddziału PTF w Cieszynie (w 1999 roku) oraz pracował w radach programowych czasopism „Folia Philosophica” i „Studia z Filozofii Polskiej”.

W latach 1991–1996 uczestniczył w projekcie badawczym pt. *Sposoby porównywania teorii* (do 1993 roku grantem kierował prof. Leon Koj, a od roku 1994 prof. Kazimierz Jodkowski). Wyniki własnych prac prowadzonych w tym projekcie przedstawił w monografii *Ciągłość teoretycznych wytworów nauki. Ujęcie strukturalne* (Lublin 1998). W listopadzie 2000 roku skierował do Rady Wydziału Filozofii KUL wniosek o wszczęcie postępowania w sprawie nadania tytułu profesora nauk humanistycznych. Recenzentami dorobku naukowego byli profesorowie: Leon Koj, Jacek Paśniczek, Jan Woleński. 11 czerwca 2001 roku – po zatwierdzeniu w CKdSTNiSN – został mu nadany tytuł profesora n. humanistycznych.

1 kwietnia 2002 roku powrócił na pierwszy etat do utworzonej z Filii Politechniki Łódzkiej Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, gdzie w styczniu 2004 roku uzyskał stanowisko profesora zwyczajnego. Na Wydziale Organizacji i Zarządzania wykładał historię filozofii, filozofię nauki i techniki, teorię decyzji oraz prowadził seminaria dyplomowe, a na Wydziale Włókienniczym filozofię przyrody. Był egzaminatorem w przewodach doktorskich wszczętych w AT-H. Kierował Katedrą Filozofii i Nauk Ekonomicznych oraz wchodzącym w jej skład Zakładem Filozofii i Komunikacji Społecznej. Funkcje te pełnił do zakończenia pracy w AT-H, tj. do lipca 2010 roku.

1 października 2003 roku podjął dodatkowe zatrudnienie w Wyższej Szkole Administracji w Bielsku-Białej (od 1.10.2009 do 31.01.2017 r. było to pierwsze miejsce pracy), gdzie prowadził zajęcia z wprowadzenia do filozofii, logiki prawniczej, logiki z elementami statystyki, etyki ogólnej, etyki w administracji, etyki pracy socjalnej i bioetyki oraz seminarium magisterskie, a także zajęcia z wielu przedmiotów na studiach podyplomowych. W okresie pierwszoetatowego zatrudnienia w WSA był wliczany do minimum kadrowego na studiach drugiego stopnia na kierunkach stosunki międzynarodowe, fizjoterapia oraz pedagogika. Był członkiem rady programowej wydawanego w WSA czasopisma „Gentes & Nationes”.

Od 1 września 2006 roku pracował w Śląskim Uniwersytecie Medycznym w Katowicach na stanowisku profesora nadzwyczajnego, gdzie w latach 2006–2013 kierował Zakładem Filozofii i Pedagogiki na Wydziale Opieki Zdrowotnej (później Katedra Filozofii i Nauk Humanistycznych Wydziału Nauk o Zdrowiu). Na studiach drugiego stopnia oraz doktoranckich prowadził zajęcia z przedmiotów wprowadzających do filozofii i etyki oraz z logiki, metodologii ogólnej i metodologii badań w naukach medycznych. Prowadził też seminaria magisterskie, pracował w komisjach ds. wszczęcia przewodów doktorskich oraz w komisjach doktorskich, był opiekunem kilku prac doktorskich.

1 października 2010 roku podjął pracę w Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie – obecnie Uniwersytet Ignatianum

w Krakowie, gdzie na Wydziale Filozoficznym prowadzi wykłady z logiki, ogólnej metodologii nauk oraz zajęcia z metod analizy tekstu (dla studentów filozofii) i logiki ogólnej (dla studiujących kulturoznawstwo). Obecnie na studiach filozoficznych magisterskich wyklada wprowadzenie do filozofii i filozofię przyrody. Prowadzi również wykłady kursoryczne (naukoznawstwo z elementami etyki i prawa), monograficzne (do wyboru: zagadnienia rozwoju i postępu naukowego lub koncepcje racjonalności) oraz warsztat metodologiczny dla studentów Szkoły Doktorskiej. Ponadto prowadził seminaria dyplomowe na studiach 2. i 3. stopnia.

Od lutego 2012 roku do grudnia 2018 roku był redaktorem naczelnym czasopisma „Rocznik Filozoficzny Ignatianum”. Obecnie jest członkiem zespołu redakcyjnego tego czasopisma. Wchodził w skład Rady Naukowej 14-tomowej serii wydawniczej *Polska filozofia chrześcijańska XX wieku* (poszczególne tomy, opublikowane przez Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, ukazały się drukiem w latach 2019–2020).

W UIK pełni wiele funkcji w komisjach wydziałowych i uczelnianych. Od 2019 roku jest kierownikiem Katedry Logiki, Epistemologii i Filozofii Nauki.

Od 1999 roku jest członkiem Komisji Bioetycznej przy Beskidzkiej Izbie Lekarskiej (w latach 1999–2003 był jej wiceprzewodniczącym) oraz Polskiego Towarzystwa Filozoficznego (od utworzenia oddziału PTF w Cieszynie w 1999 roku).

Adam Jonkisz jest autorem lub redaktorem ok. 80 publikacji (por. Bibliografia w tejże książce oraz <https://orcid.org/0000-0001-9850-2137>). Wypro-mował kilkuset magistrantów i 8 doktorantów. Był recenzentem prac doktorskich, rozpraw habilitacyjnych oraz dorobku w postępowaniach o nadanie tytułu profesora.